

Megjelenik ez a lap hetenkint kétszer, kedden és pénteken.
 Á r a :
 Egész évre . . . 6 ft. — kr.
 Félévre 3 ft. — kr.
 Negyedévre . . . 1 ft. 50 kr.
 A szerkesztő irodája:
 Klastromutca 564 szám.
 Kiadó-hivatal ugyanott.

NEMERE.

Politikai, közgazdasági és társadalmi lap.

Hirdetési díj:

4 hasábos garmond sorért, vagy annak helyéért 4 kr. (1—10 sornyi hirdetés ára mindig 40 kr.) — Bélyegdíj minden ígatáskor 30 kr. — Nagyobb hirdetéseknek alkuszertint. — Hirdetések fölvetetnek a szerkesztőségénél.

Előfizetési felhívás

„NEMERE“

ezimű politikai, közgazdasági és társadalmi lap III. — 1873. évfolyamára.

26. számunkkal kezdődött a III. évfolyam 2. évfolyama, melyben a „Nemere“ meg fogja tartani eddigi irányát, képviselvén a Székelyföld érdekeit és a királyföldi magyarság ügyeit. Azáltal, hogy a pártolás hiánya miatt megszünt „Udvarhely“ működésükét is elvállalta, növekedtek kötelességei, de gyarapodtak anyagi és erkölcsi erői is. Midőn tehát törekszik kettős feladatot teljesíteni, olvasóinak ezzel összekötött kettős előnyt fog egyszerre nyújthatni.

Kérjük tehát a t. cz. közönséget, sziveskedjék az előfizetéseket minél hamarabb megtenni illetőleg megújítani. Több részről óhajnak eleget teendők, ezután a „Nemere“-t megjelenése napján fogjuk postára tenni, hogy vidéki olvasóink szerdán [mikor nem kapnak pesti lapokat] és szombaton olvashassák. Városi előfizetőinket kérjük, szállásaikat kiadó hivatalunknál pontosan feljegyeztetni, mivel a jövő évfolyamban a lapokat minden díj nélkül házhoz fogjuk küldeni.

Előfizetési árak:

Aprilis—december . 4 ft. 50 kr.
 Aprilis—szeptember . 3 „ —
 Aprilis—juni 1 „ 50 „
 Egy óra „ 50 „

A „Nemere“ egész tiszta jövedelme a „székely nemzeti történet“ megírása jutalomdíjára van szánva.

A „Nemere“ szerkesztősége.

Brassó 1873 april 13-án.

A királyföldi románok és magyarok programjáról a „Hon“ egy érdekes cikket hoz Bakcsi Ferenctől, melyben ez kifejti, hogy az 1868-iki idevágó törvény-cikk a Királyföld különállását nem biztosította, mivel benne a királyföldről mint ilyenről szó sincs. A szóban forgó programmal, mely szerinte egy eltéréssel kivül a baloldali sajtó által elfoglalt állásponton áll, meg egyezik kivéve azon eltérést, miszerint a program a törvényhatósági választási jogosultságra a királyföldön külön censust kíván, mit B. F. a jogegyenlőséggel ellenkezőnek állit. A „Nemere“ is, mint a királyföldi magyarság illetékes közlönye, épen ezen szempontból bírálta meg 23. számában a románok programját, miért is minket nem érint B. F. azon szemrehányása, hogy a királyföldi románok és magyarok „több politikai jogot kívánnak a haza többi polgárainál.“

B. F. továbbá helyesen csodálkozik, hogy a jobboldali sajtó mért pártolja most is Tóth Vilmos illető törvényjavaslatát, mikor készítöje többé nem miniszter, és a javaslat által utódjának a keze semmi tekintetben megköve nincsen.

B. F. Keletinek „Hazánk és népe“ munkájából a 70-iki nép számlálás nyomán a királyföld lakóit így állítja össze:

székely magyar	33.010
román	188.533
más nemzetiségű	1.902
nemzász összesen:	223.445
szász-német	158.128

a nemzászok többsége a szászok

felett tehát: 65.317

megjegyezvén egyszersmind, hogy föl nem tehető, miszerint az összeírás szász közegei a nem szászoknak kedveztek volna.

Mi ezen számítást oda igazítjuk ki, hogy a királyföldi katolikus németek és általán mindazon többnyire közelebből bevándorolt nemzász német elemek semmikép sem kívánják a királyföld különállását, hanem a királyföldi magyarokkal az egyenlőség elvét vallják, mint ez a legközelebb kifejezendő nyilatkozatukból ki fog tünni. Ezeket tehát a szász németek számából levonva és a nemzászokhoz számítva, a királyföld összes lakosságából a szászokra $\frac{1}{3}$, a nemzászokra $\frac{2}{3}$ esik.

Tekintve továbbá azt, hogy a szász „Okmánytár“ melynek alapos bírálatát a napokban közölte a „Hon“ Jakab Elektől, csak a szászoknak kedvező adatokat tartalmazza, B. F. indítványozza, hogy a kormány gondoskodjék az „Okmánytár“ kiegészítéséről, összeszedetvén szakember által azon adatokat is, melyeket a circumspectusok jónak láttak ignorálni. E célra mint leghivatottabbat Jakab Eleket ajánlja.

Mi is nagyon helyeseljük ezen indítványt, s köszönjük B. F.-nek a királyföld ügyeire fordított figyelmét, azon ügyekre, melyeket szász követek képviselnek az országban.

A királyföldi románok kérvénye a kormányhoz

a királyföld rendezése tárgyában.

(Folytatás.)

Ha azon körülményt is tekintetbe vesszük, hogy egy darab idő óta csaknem minden vegyes községben, melyben a szászok vagy számuknál vagy a censusnál fogva képeznek többséget a képviselőben, — a községi képviselők hallatlan módon jelentékeny közvagyonot (erdőket, birtokokat, pénzeket, korcsmát, s. a. t. s. a. t.) a szász evangélikus egyházak javára idegenítenek el, csak azon czélból, hogy az illetékes közös élvezetet elvonják a többi nem szász lakóktól, mely visszaélések ellen a román és magyar lakosok hasztalan tiltakoznak, minden elfogulatlan és jogérzelmű ember ítéletére bizzuk, vajjon hogyan tárgyalhatnak ilyen és hasonló más ügyek, és hogyan döntenek el a román és székely lakók fellebbezéseit a municipális képviselő testületekben és az ezek által választott hivatalnokok előtt, ha a szász kir. és mezővárosok oly tulságos számú képviselőt kapnak a municipiumban, a minőt nekik a miniszteri jav. nyújt, és a szász tervezet kíván, és ha a szász városi képviselők ezen száma a szász falvak képviselői által rémitő többséggé gyarapodik. Ez esetben a szász nemzet fellebbezése és az egyenjogúság megsemmisítése a királyföldön örökre szentesítve volna.

Be van tehát bizonyítva annak szüksége, hogy az 1868. 43. t. cz. 10. §-ban kiemelt királyi szabad városok a királyföldön, melyek az 1870. 42. t. cz. 1. §-a szerint volnának tárgyalandók, a falusi község képviselőitől teljesen elkülönítenessenek; mivel csak így egyenlíthetők ki mind a kétféle községek érdekei, és eszközölhető az egyenjogúság.

Különben a városokra bizatik az 1870. 42. t. cz. 89. §-a szerint, hogy önmagukat átalakítsák; és célszerűbb s helyesebb lenne, hogy ezen városok az imént említett törvény értelmében úgy, mint minden magyarországi szabad kir. városok szervezkednének és átalakításuk önakaratukra bizatnék.

(Folytatása következik.)

XII-ik közlemény a székely pályadíj ügyről.

Az ügy iránti általános érdekeltségnek ismét örövendetes jeleiről értesitem máj közleményemben a magyar olvasó világot. Tompa Károly ügyvéd 10 frtot, öt hónapos kis fia nevében 5 frtot küldött be hozzám. Derék apának — adja isten — legyen derék sarjadéka. Aláírtak s fizettek továbbá az én ivem szerint László József sz.-kereszturi unitárius tanár 1 frt., Derzsi József kolozsvári unitárius tanár 1 frt., Barabás József homoród- karácsonfalvi birtokos 2 frt., Szabó Mózes 1 frt., egy régi aláíróm befizetett 2 frtot, egy másik 1 frt. harmadik egy aranyat, értéke 5 frt, 18 kr.

Móricz István ur ivén aláírtak és fizettek Szacsvai Dénes 2 frt. Dobál Antal 2 frt. Kőszegvári Gyula 1 frt. Biró Miklós 2 frt. egy régi aláírója befizette 3 frt. igéretét. Szives köszönet a szives fáradozásért.

Nagy Sámuel marosszéki birtokos ur 5 frt küldött be hozzám azon kedves értesítés kíséretében, hogy már ezelőtt négy héttel felszólította Marosszék erélyes alkirálybíráját Szentiványi Kálmán urat gyűjtésre, a ki azt nemcsak a legmelegebben fogadta, hanem felhívását azon practicus megjegyzéssel egészítette ki, hogy a közelebbi bizottmányi ülésben mint Székely Törvényhatóság szóljának fel ez ügyben, tegyenek ott indítványt s hozzák meg áldozataikat a nagy és nemes eszmének kivitelére, reméli, hogy Marosszék önmagához méltóan fog ez iránt mihamarább eljárni s az alapot tekintélyes összeggel gyarapítandja. Örvendek rajta. Addig tán a széki főkirálybíró ur is haza jó Pestről s megteendő részéről is azt, a mit tőle szép helyzeténél fogva a nemzeti ügy és irodalom megvár.

Rédiger Árpád Küküllői körü unitárius esperes 40 frtot küldött be, mint tisztelt és szeretett alispánjuk Pócsa József urnak márczius 19-ki nevenapját ünneplő barátai adományát. A beküldő ur írja, hogy a Székely pályadíj eszméje azon vidéken is lelkesedéssel fogadtott, csak tolmácsolta a köz érzelmet, midőn a mondott névnapon pohárköszöntés tárgyává ezt tette, s a közörm egy perez alatt e tekintélyes összeget vitte a hazafiság égő oltárára. Az áldozók nevei ime ezek: Pócsa József (a derék házi gazda) 5 frt. Pataki László 5 frt. Derzsi István 2 frt. Pekri István 5 frt. Boncza Imre 5 frt. Engi Móza 2 frt. Horváth Albert 1 frt. Thier Alajos 1 frt. Nemes Ferencz 1 frt. Nagy János 50 kr. Felszegi Gábor 1 frt. Berezedi Sándor 1 frt. Schuster Ferencz 1 frt. Gáspár György 2 frt. Friss Rezső 2 frt. id. Muzsnai József 1 frt, Farnos Elek 2 frt, Izmael Mihály, 4 frt. Kovács János 1 frt. Rédiger Árpád 1 frt. 50 kr. Ez az igaz családi örömnép, mit vérségi baráti és hazaszeretet a legnemesebb ténynyel szentel meg. Tartsa meg az ég az ünnepeket és tisztelőit egymásnak a hazának, s a haza közügyeinek!

Izsák István a kolozsvári m. kir. magyar távirtda tiszteltől 21 frtot hozott be hozzám üdvözlötük s szerencse kívánatuk kifejezése mellett. Az adokozók ezek: Ajtai Kovács Gyula 2 frt, Ambrusz Gergely 1 frt, Bakcsi Benő 50 kr, Balázs Endre 1 frt, Botár János 1 fr, Dávid Endre 1 frt, Farkas Albert 1 frt, Fülöp Sándor 1 frt, Gál Lajos 1 frt, Izsák István 1 frt, Nagy Menyhért 1 frt. Tacsnik Lajos 1 frt, Pungur Béla 1 frt, Riemann Lajos 1 frt, Szabó Ottó 1 frt, Székely István 1 frt, Székely József 1 frt, Tamás Antal 1 frt, Végh Lajos 1 frt 50 kr, — Will Károly 1 frt. Fogadják el e derék ifju tisztviselő társaim viszonzóüdvözlöttemet. Ők példány-képe a hazafias tisztviselőknek. Mások Bécsben és Pesten fizetéseik növelésén fáradoznak, zörgetve parlament és miniszterek ajtaján, ők parányi fizetésük egy részét is a haza tudomány ügyének szentelik. Szívemből üdvözlöm őket s köszönöm nagybecsü adományokat.

Csik-Szeredából Lázár Domokos polgármester ur beküldötte Sándor Mihály székely primor hazánkfia 5 frt adományát. Köszönet e fáradszatos gyűjtésért.

Háromszékről Lázár Mihály hét székely város főispánja beküldötte Ilyefalva mezőváros polgármesterének Gál István urnak 21 frt. gyűjtését a polgármester azon nyilatkozatával, hogy e küldemény csekély ugyan, de tekintve a város kicsiny voltát, anyagi helyzetét, és a földmivelő osztályra nézve kedvezőtlen jelen időszakot, kielégítőnek mondható. — E város polgárai nem vagyonos kereskedők, nem jólétben élő iparosok, gazdagon dotált hivatalnokok, hanem többnyire földmivelésből élő kis birtokosok és npszamosok, kiknek csak szegénységük nagyobb hazaszeretetöknél. Az adakozók következők: Révay Lajos adott 1 frt., Bene Ferencz 50 kr., Rákosi László 50 kr., Kiss Lászlóné 30 kr., Löte Antal 20 kr., Pál Anna 30 kr., Séra Amália 20 kr., Farkas Józsefné 40 kr., Nagy Gusztáv 3 frt., Gál István 1 frt., Nagy János 50 kr., Petke Lajos 50 kr., Petke Pál 1 frt., Gazda István 60 kr., Nagy Mihály 20 kr., Benkő Mihály 30 kr., valaki 50 kr., Városi közönség 10 frtot. Az Ilyefalviak áldozata az evangéliumi nő Jézus elé vitt ajándékához

hasonlít, miről azt mondta a nagymester, hogy az kedvesebb előtte, mint a felfuvalkodott gazdagok dicsekedő adománya vagy a miről Kőlesey koszorús magyar költőnk azt írja: A kevés is sok, ha mindene az áldozónak. Köszönet a szíves áldozatért.

Ugyancsak Háromszékről írja tisztelt városi főispán ur, hogy ezen szék ápril 1-ső napi képviselő bizottmányában Forró Ferencz ur a szék buzgó és szeretett alispánja partolása mellett aláírási iv indult el s rögtön 80 frt. gyűlt össze, a gyűjtés foly, az áldozatok láncolata még ezzel véget nem ér, legszebb eredmény remélhető. Ha isten — így végzi levelét, főispán ur aggasztóan beteg gyámleányát meggyógyítja, új adománnyal sietend íranta háláját, nemzetéhez szent tartozását leróni. — Üdvözlöt az ügynök kedvező tudósításért, utóbbi esélyért a szülők imájával én is hő óhajtásomat egyesítem.

Székelykeresztúrról az ottani unitárius gymnasium igazgatója Marosi Gergely 20 frtot küldött be a következő honfiaktól: gr. Haller József adott 4 forintot, Péterfi Albert 2 frt., Lázár Márton 1 frt., Veszprémi József 1 frt., Árkosi Dénes 4 frt., Lengyel József 1 frt., Gamera Gusztáv 2 frt., Daraghi Mihály 1 frt., Koncsag Elek 1 frt., Marosi Gergely 2 frt. Az ivet — írja a szíves gyűjtő — még nem küldi be, mert tanártársaitól s a tanuló ifjúságtól adományokat remél. E küldemény kétszeres értékű előttem, s bizonyára a magyar irodalom minden barátja előtt, egyik a pénzben, másik a nevekben rejlik. Ugyanis a szoros értelemben vett aristocrazia fényes köréből aláírási ivemen itt jelenik meg a két első áldozó a 941 és 947-ik sorszám alatt. Köszönet a gyűjtő urnak, üdvözlöm körükben a fényes nevek hazafias érzésű tulajdonosait!

E perczen veszek Háromszék Zágón községből Földes Bálint birtokos urtól egy gyönyörű levél kíséretében, egyetlen községben 60 aláíró székely honfitól és honleánytól gyűlt 44 o. é. frt. A székely történet megírása eszméje — írja a tisztelt hazafi — a keleti Kárpátok aljában is a hazafias részvétellel fogadtatott jele a mellékelt összeg, nemzetünk multja iránti, benső érdeklődésünk világos bizonyosága, fogadja kedvesen hazánk a hideg ég alól menő forró honszeretet áldozatát. Az áldozók neve imeitt következik:

Földes Bálint birtokos adott 5 frtot., Szóts Boldizsár 4 frt., Biró Gyula 1 frt., kereskedők és birtokosok, — Szabó Károly 20 kr., Nagy Ferencz 50 krt., Gál Antal 50 kr., Tattaiás Ferencz 50 kr., Gáspár János 50 kr., tanítók — Vajna János 1 frt., Barabás

István 1 frt., Beczasi Kristóf 2 frt., Gál József 50 kr., Tóth József 1 frtot, birtokosok — Izsák Antal 20 kr. kereskedő, Albu János 20 kr., Izsák József 2 frt., ifj. Antal Lajos 1 frt., Antal György 1 frt., Bereczki Sándor 1 frt., Demény Zsigmond 2 frt., Lázár József 1 frt. birtokosok. Demeter Sámuel ev. ref. lelkész 2 frtot, Földes Miklós 50 kr., Rosnyai János 50 kr., id. Földes Ferencz 50 kr., Korél Mózes 20 krt., Földes József 20 krt., Gál Tamás 20 kr., Bartha Ferencz 1 frt., Gál Ferencz 50 kr., Domokos Károly 20 kr., Török József 20 krt., Gál János 50 kr., Orbán István 50 kr., Gál István 50 kr., Fazakas Miklós 60 kr. birtokosok — Izsák Lukács kereskedő 50 kr., — Buna György 20 kr., Gruteh István 50 kr., Albu Antal 10 kr., Kovács András 22 kr., Molnár József 20 kr., Albu István 20 kr., Domokos Elek 29 kr., Bittai Antal 13 krt., Kovács István 20 kr., Molnár József 50 kr., Bitai Antal 30 kr., Antal Mózes 20 kr., Földes András 20 kr., Fazakas Lajos 20 kr., Andok Boldizsár 25 kr., Izsák János 80 kr., Vajda István 50 kr., Domokos Mózes 40 kr., Izsák Antal 50 kr., Orbán Elek 1 frt., Székely József 50 krt., Szörtsei Vincze 1 frtot, Mircse Ferenczné 2 frt. birtokosok — együtt 44 frtot. — Fogadják legszívesebb hálámát egyenként és összesen a buzgó áldozók. Hol a pap, a tanítók és hívek így lelkesülnek a közügyért, ott isten áldása van a községben, ott a jóllét és műveltség ölelkeztek egymással s a népek boldogságát eszközlik. Isten áldja e derék székely községet!

A mai nap az előbbi gyűjtések teljes összegét u. m. 192 frtot 18 kr. betettem a takarékpénztárba, a mibe bele van foglalva a régi tartozásból egy darab arany bürzei értéke és 6 frt. befizetett korábbi ígret is; van tehát ott kamatozólag elhelyezve 1758 frt. 7 kr. mihez adott a multkor fizetetlen maradt s azután is betett fizetés 114 frt. 62 kr., az egész székely pályadíjalap ma tesz 1882 frt. és 69 kr.,

Kolozsvárt, ápril 8-án 1873. JAKAB ELEK.

A Székely Történeti pályadíj ügyének mai állása.

Addig is, míg a szent ünnepek után, nyilvános nyugtaképen, nagyjelentőségű, részletes tudósítást közölhetnék, sietek husvétii örömhír gyanánt tudatni a székely nemzet minden igaz barátjával, hogy a mai na-

pig. ápril 12-én immár pályadíj-alapunk 2000 forinton feljüli összegre van emelkedve a hozzám hiteles alakban bejött hiteles tudósítások szerint. Lelkesedéssel irt levelek szép összegek kíséretében jönnek kezeimbe a magyar királyság majdnem minden pontjáról, hol székely él, vagy a hol őt ismerik. Teljes joggal reméljük a cél elérését. A pályadíj szép lesz, talán — ha isten megsegít — még kettőre is telni fog, ha majd az értekezlet így látja jónak, és így a Székely Történetnek bizonyára akad a tárgyhoz méltó megírója!

Hő üdvözlöt az eszme buzgó híveinek! Legyen ünneplésök vidám s istentől megáldott, mint az ő megbecsülhetetlen bizalmuk s áldozatkészségök folytán áldott lett az én szerény indítványom.

Kolozsvárt, apr. 12 1873.

JAKAB ELEK.

Külföld.

Belgrádon alkotmányos szokás szerint a miniszterelnök halála folytán az összes miniszterium beadta lemondását. A fejedelem elfogadta azt és apr. 9-én határozott a kabinet újjáalakítása fölött.

Rustschukból jelentik, hogy a legutóbbi zavargások megvizsgálására kiküldött török bizottság három orthodox püspökre vetett erős gyanút. Egyikök Konstantinápolyban elfogattott.

Mindket román kamara által elfogadott s a Dunán Giurgewo és Rustschuk közötti vasuti hidat illető törvényt a fejedelem szentesítette.

A francia nemzetgyűlés elfogadta a Páris és a megszállott kerületek kártalanításáról szóló törvényjavaslatot, mely szerint Páris 140, a kerületek pedig 120 millió francot kapnak. A gyűlés ezután május 19-éig elnapolta üléseit.

Az angol alsóházban bemutatott 1873—74 évi költségvetés 76617000 font sterling bevételt és 71881000 font kiadást mutat fel. Az idei fölösleg 291,000, a tavalyi 5.984,770 font sterling.

Az osztrák reichsrathi választások októberben fognak megtartatni. Ugyanakkor lesznek tartománygyűlések is. Karinthiai tartományfőnökké Lodron gróf neveztetett ki.

V e g y e s.

(Réthy Lajos) tanfelügyelő Hunyadmegyébe áthelyezésének híre ugylátszik általában nagy megítélészt

TÁRCSA.

M á l n á s.

A legőszintebb honfiúi örömmel vesszük tollunkat kezünkbe közlésére azon ténynek, miszerint honunk najádjainak száma az annyi testi nyomoroktól és szenvedésektől megtámadható emberiség javára újból szaporodott egy jelentékeny taggal.

A ki a székelyföld nemzetgazdászati viszonyait kissé behatóbban veszi szemügyre s jövedelmének forrását kutatja, azonnal felismeri, hogy iparunk kiviteli ágát, melyért pénz foly be az országba, a dunafejedelemsegek legalsóbb néposztályának szükségét ellátó némi kézműcikknek kívül csaknem a fűszeközök és deszka képezik. Előbbiek azonban annyira alávétvék az árak változékonyságának, hogy néha kárral is kénytelen oda adni a mesterember az ő czikkeit, csak hogy bár silányul is tengethesse magát és ne legyen kénytelen abban hagyni foglalkozását; utóbbiak pedig a fa és erdő nagymérvű elhasználása által maholnap csak bajjal lesznek előállíthatók.

De van egy czikkünk, melyet vidékünknek a természet pazar kézzel osztott, s e czikket ásványvizeink képezik.

Ki van számítva, hogy ez előtt évenkint legkevesebbet számítva félmillió forint maradt iparszegény vidékünkön kivált a dunafejedelemsegekből jövő vendégektől kik fürdőinket látogatni szokták s így némi képpen visszafordult parányi részecskéje azon temetelen pénznek, melyet gabonáért nekik bevinni szoktunk.

Igy volt ez eddig; de már néhány év óta azon kedvezőtlen tapasztalatra jutottunk, hogy fürdővendégeink száma apad, itt időzések rövidebb időre szorítkozik s észrevehetőleg nélkülözzük vidéken és városokban az általuk eddig megszokott jövedelmet.

Oka ezen jelenségnek nem vizeink jóságának csökkenése, mert ez még az eredeti jó, hanem az, hogy egy fürdőben megkivánczó rendőri és egészségügyi viszonyok nem éppen olyanok, hogy magukat fölöttébb

megkedveltetni képesek volnának, s e tekintetben szomorító azon tény, hogy visszanyert megyei autonomiánk fürdőink felvirágzásának nem kedvezett, mert alkotmányos kormányunk a nemzetgazdászati szempontból elkerülhetlenül szükséges figyelmét ezen nagyfontosságú országos kincseinkre — mint látszik — nem terjeszti ki, pedig a mult idők mutatták s viszonyainknál fogva a dolog természetében fekszik, hogy a kormány ezek fölötti örködése nem csak hasznos, de szükséges is.

Ámde ki által gondoskodják annyira igénybe vett kormányunk még a fürdőkről is? tán a főispánok által? ezeknek drága idejét magasabb feladatu foglalkozás veszi igénybe. Vagy tán a városi főispánok? Na, ezeknek elég gondot ad a városok anyagi és szellemi felvirágoztatásáni törekvés, az ipar, kereskedés, közigazdászati fejlesztése s egy szóval az ugynevezett „état tier“ — a polgári vagy is a középosztály megalapítása, úgy hogy csodálni lehet, miként nem jutott még valakinek eszébe, dotatiojuk emelését hozni javaslatba.

Van azonban mégis egy közege kormányunknak, melynek leginkább tartoznék működési körébe, ásványvizeink czélszerű rendezésén dolgozni s ez az országos egészségügyi tanács, mely is közhasznú ténykedéseinek számát egy becses adattal gyarapítaná az ezen téren elért eredmény felmutatása által.

Azokban térjünk vissza Málnásra, mely eddigi szerény helyzetéből és sokáig tartott kezdetleges állapotából előtérbe kezd lépni és elfoglalni helyét látogatottabb gyógyhelyeink között.

E gyógyhely Sepszi-szent-györgytől 1½ órányira fekszik a Csikba vezető országútból balra Málnás községen tul és ennek közelében az Olt mellett idilli kies völgyben a málnási erdő közelében. Fürdőnek használt forrását „bugyogónak“ — népiesen „fartyogónak“ nevezik, miután a viznek tetemes mennyiségű szénsavvali kitódulása a talajból a hangos forrás vagy a fűvés tünetét mutatja.

Még a mult század végén ismeretes levén gyógyhatásáról Málnás az akkor híres brassói Dr. Barbenius vegyelemezte volt az ivóforrást és nagy gyógyerejű vasas viznek (Stahlwasser) nevezte azt. Ezen század elején Dr. Pataki vegyelemezte a fürdő forrást vagyis a

„bugyogót“, mely elemzés szerint a dus szénsav-tartalmun kívül sok hatásos alkatrészt tartalmaz e forrás.

Ujabb időben Dr. Otrobán Nándor irt volt Málnásról 1864-ben Erdély délkeleti gyógyvizeinek ismertetésében, a magyar orvosok és természetvizsgálók marosvásárhelyi nagygyűlésének ajánlva azt. Később Dr. Szabady Ferencz irta le e gyógyhelyet a „Kol. Közlönyben.“

Négy év előtt egy részvénytársulat vette meg a málnási gyógyhelyet, mely évről évre emeli becsét, és a szenvedő emberiség számára használhatóvá teszi. Ugyanis a régi fürdő jobb karba hozatott, egy gazdag vasas forrás fölé czélszerű fürdő épült számos vetkező szobakkal ellátva, nők és férfiak számára két részre osztva. A kitünő gyógy-tulajdonu és jó ízű ivó forrás csinos kömederbe foglaltatott. — Ültetvények, sétányok jöttek létre. Az épületek nem elszórtan, de csinosan sorban épülnek, s már az idén mintegy 80 szoba fog a szükséges butorzattal a vendégek elfogadására készen állani. A haszonbérletnek köteleességéve van téve, czélszerű és tisztán készült edelekekkel mérsékelt áron látni el a vendégeket.

Málnás nem lévén fényűzési fürdő, zenéje nincs s így a gyógyulást és nyugalmat kereső fürdővendégek hallérezke meg van kimélve kontár zenészek czinczóságától; annál több élvezet nyújt a fesztelen társalgás, együttlét és séta a kies tájkon.

A málnási ivóforrás oldó- és vasélecsében erősítő alkatrészeket tartalmazván, nagyon jó hatása van különféle belső bajokban. Régi fürdője az idült csuszos, hüléses bajokban, hülésekben szinte csudákat tesz, új fürdője erősítő hatása.

Számosak azon esetek, melyekben e fürdő használata üdvös hatását tanusította, s azért csak örvendhetünk, hogy vidékünkön megint új alkalom nyílt a szenvedők bajainak gyógyítására, enyhítésére.

E fürdő gyógybecsének egyik kis bizonyítékául ide csatoljuk e levelet:

(Vége következik.)

keltet a Barcaságban. Nemcsak a magyar tanügynek lenne nagy kárára ezen áthelyezés, hanem egyúttal mintegy készakarva szolgáltatná ki az eddig kivívott előnyöket az ellenség kezébe. Lehet, hogy mindez igen helyes észrevétel, azonban Hunyad megyében is elkerülhetetlenül szükséges a tanügyi kormányzat változtatása.

„Hon.“

(Naszód vidéke) elhatározta, hogy Gizella főhercegnőt nászünnepe alkalmával az ottani népviselet után készített egész mennyasszonyi öltözékekkel ajándékozza meg, és az érdekes ajándékot fölirat kíséretében, a magy. kir. belügyminiszterium útján juttatja Gizella főhercegnőhöz.

(A m.-vásárhelyi) jótékony nőegylet folyó hó 6-án tartott ülésében elhatározta egy állandó műkedvelői színtársulatot alakítani, s mielőtt a kolozsvári nemzeti színtársulat megjönne, egy pár előadást rendez, melyek közül a második tiszta jövedelmét a világtárlatra küldendő iparosok felségelésére szánta.

(A n.-szebeni) képviselőtestület a bécsi közkiállítás céljaira 3000 frtot adományozott, s ez összeg miképpen kezelését egy általa kinevezett bizottságra ruházta. Ez értelemben nevezett bizottság az illető összeget tizennégy 150 forintos utazási ösztöndíjra osztotta fel.

(A kath. autonomiai) gyűlés a jövő hó 1-ső napjára Károly-kehérvárra már össze van hívva.

(A szerzetesek eltörlésére) nézve a katolikus Csikszék bizottsági gyűlésen élénk eszmecsere adott alkalmat egy bizottsági tagnak azon indítványa, hogy az országgyűlés feliratilag kéressék meg a kormánynak oly megbízás adására, hogy az még a jelen ülésszak alatt terjesszen bé törvényjavaslatot a szerzetesek, s nevezetesen a szent Ferencieknek eltörlése és vagyonuknak állami kezelés alá leendő rendeltetése iránt; hosszabb vita után e kérdés úgy döntött el, hogy az indítványt elvben pártolják ugyan, de a felirat elmarad, hanem megvárják mind a kormánytól, mind az országgyűléstől, hogy az oly régen vajdó katolikus autonomia kérdését illetőleg szabad-elvi irányban mielőbb intézkedni fog.

(Kézdi-Vásárhelyt) lövész-egylet van alakulófélben.

(Az „Apollo“) czimű zenészi szakközlöny és zenemű-folyóirat második kötetének 7-ik száma megjelent a következő zenemű tartalommal: Ködfátyolképek. Egy ifjú leány sirjánál. Honvesztett. Polka mazurka. Talpra magyar, csárdás. Ezen zenemű folyóirat és zenészi szakközlöny az előfizetés egész évre 6 fit egy fél évre 3 fit.

(A „Katholikus Reform“) czimű Hatala Péter által szerkesztett új kath. hetilap első száma megjelent, feladatához méltó tartalommal.

Közgazdaság.

Kell-e sót adni a juhoknak, mikor és mennyit?

Hogy a só a juhok egészsége fentartására nagyon szükséges, azt minden juh-tenyésztő, minden felügyelő, minden gazdaságíró elismeri; de a nézetek, hogy mikor és mekkora mértékben adandó — nagyon különbözők.

Híres juhász Pete Ferencz a juhtenyésztésről írt s a nemzeti gazdaságivatal által 1814-ben kiadott munkája 107-dik lapján e van:

„Tavaszzal és akár mikor nedves időben gyakran kell a juhokat sóztatni; mert több haszontalan nedvességet szednek bé az eleséggel, s a levegő vastagsága is megterheli a tagjokat, melyek egyútt veszedelmek és mindenféle rothasztó nyavalyákat szerezhetnek, ha sóval ellene nem állanak.

Semmi hibát nem követ el az, ki a juhoknak minden harmad, vagy negyed nap sót teszen eléjükbe nyalni, ha nedves idő jár. Egy hétben pedig egyszer, ha szárazabb idők vannak.“

Ezen nézet szerint tehát nedves időben több, száraz időben kevesebb só adandó.

Ezen állításnak ellenébe igen tapasztalt gazda, több uradalmak kormányzója, a magyar tudós társaság rendes tagja Balásházi János „Gyűjtemény a juhtenyésztésről“ írt munkája 11 kötet 101-dik lapján ezt mondja:

„Sót csak akkor kell nyaladni a juhokkal, mikor a gyuladó nyavalyáktól kell tartani, s midőn a plánták kevés nedvességgel bírván, a juhok ganajzatjokat egyes golyóbisokban hullatják.

Hogyha olyan állapotban adjuk juhainknak, midőn a valóságos elgyengüléstől okozott nyavalyáktól tart az ember, vagy az már jelenségeit is mutatja: ezen esetben valóságos ártalmára van a juhoknak.

Én gondolom, hogy 1813. 14. 15. 16-ik igen nedves esztendőben, melyekben annyi sok juhok eldöglettek, legalább felét sóval ölték meg.

Azon idején gondolat, hogy a só az élő testet a rothadástól menti, sok tenyésztőket a veszedelem meggátolására vitt.

Midőn a plánták tavasszal és időközben kóvér eszések után nagyon sarjadzanak, szinte megesis ilyenkor is, hogy lágy ganajzás mellett is a juhok sonyalás kivánságát mutatnak — mely ugyan ritkábban történik — akkor is kivánságait teljesíteni kell.

De mivel a só magában ártalmas lehetne, szükséges azt némely más orvosi szerekekkel elegyíteni, melyek a feleslegi nedvességet a gyakortai vizellel és kigözlögés fentartása által enyhítik, s egyszersmind a belső részekben való férges kifejlődését akadályozzák, s a gyomorban támadható savanyúságot megtörik.

Ilyenek a fénylő korom, bűdöskő és oltatlan mézpor.“

Balásházinak ezen nézete szerint tehát nedves időjáráskor kevesebb só adandó, ellenben Pethe nézete szerint több.

Több nevezetes munkáiról ismeretes gazdasági-író Leibiczer János „Juhtartás“ 113-ik lapján ezt mondja:

„Tudjuk hogy a só puhító tulajdonságai által, ha erős táplálás adatik — hizásra, ha pedig gyenge a táplálás — feloldásra ingerli a testet.

Ennélfogva analogia szerént könnyen átláthatni, hogy huzamos száraz időben annnyival szükségesebb a só a juhoknak, a mennyivel azt károsnak kikiáltották némelyek.

Huzamosabb nedves időben félbe kell azt hagyni, és a juhászok minden ellenségek mellett is nedves esztendőben csak nagy vigyázattal kell sót adni a juhoknak.“

Ennek ellenébe Staut József cs. kir. felhadnagy, a gazdaság, különösen a juhtenyésztés iránt nagy előszeretettel viseltetvén, több rendbeli utazásaiban mi nevezetes jeleneteket látott, feljegyezte s a „Mezei gazda kézi könyvé“ben kiadta.

Ezen munkája 75-dik lapján ezt írja: Szükséges sőt is gyakrabban a juhoknak adni; ha 100 nagyobb s apróbb juhok minden két hétben egyszer 10 fontnyit nyujtanak, elegendő lesz, mivel akkor minden szósznál egy egy darabra másfél lat jut; de nedves, ködös mocsos télen minden héten kell a juhokat sóval tartani. Ellenben nyáron, kivált nagy melegben elég minden harmadik héten egyszer velök sót nyaladni.“ —

Nem említek több ellenkező nézetet. Az előhozottak is elégségesek arra, hogy a juhtenyésztőt zavarba hozzák.

Több nevezetes gazdasági írók nincsenek tisztában azon nézettel: esős, vagy száraz időben kell-e a juhoknak több vagy kevesebb sót adni.

Ha a különböző s többnyire helyes adatokkal támogatott nézeteket fontolgatjuk, szinte rettegünk juhainknak sót adni, és nem adni.

Azonban ne veszdődjünk sokat a különböző nézetekkel! Menjünk az eredeti kűtfőre s vizsgáljuk a só hatását.

Tapasztalásból — az a legbiztosabb gazdasági könyv — tudjuk, hogy a só az emésztést és vizellel elösegéli, a ganajzást lágyítja: szóval laxál; s ennél fogva a szorulást akadályozza, a forróságot enyhíti.

Szinte ezt lehet mondani a tavaszi és meleg nyári eszések utáni friss növényekről is, nemkülönben a tulajdonságos nedvességgel telt fű, és gyök eledelekről is.

Innen méltán lehet következtetni, hogy sót csak akkor kell adni a juhoknak, mikor a gyuladós nyavalyáktól lehet tartani, s midőn a növények kevés nedvességök miatt a juhok ganajzokat kemény golyóbisokban hullatják.

Ily esetben magok a juhok bögesök, falrágások, vokandok turások evése által jelentik a só iránti kedvet. Ilyenkor só kell nekik.

Ellenben, midőn a tavaszi vagy nyári eszések után nőni szokott legelői friss növények miatt már is hasikulás mutatkozik: szükségtelen a só.

Magyarországon több ezer birka volt felügyelem alatt, több majorokba felosztva. Minden két hétbe egyszer sóztam őket. A sónak mázsáját vettem 10—12 frton. Ily drága só mellett 5—6 ezer birka sózása figyelmet érdemelt.

A sonyalás mindig itatás után történt, de soha itatás előtt. A sózó vályuk a birka istálló háta megetté téves téren elég mennyiségben — hogy a birkák ne tolakodjanak — voltak felállítva.

Nedves, ködös időben, midőn a birkasereg az akolból kiment, nem is ügyelt a sózó hely felé. Ellenben

nyári száraz napokonkénti kihajtáskor rendszeren a sózó vályukhoz szaladtak, s ott tátogtak bögesök közt mind addig míg „Bandi“ nevezetű kolompós vezér ürt indulásra nem figyelmeztette a juhász ezen szókkal „Indulj Bandi!“

Hasonlólag estéli hazajövetelkor száraz időben bögesök közt szaladtak a sózó vályu felé, s csak is a „Fordits“ nevezetű puminak sikerült a serget megfordítani.

Nedves, ködös, esős időben ily jelenetek nem fordultak elő.

Ezen természet szerinti ösztönből ítélve, én is szinte merem állítani, hogy száraz időben kedvesebben veszik a juhok a sót, mint nedvesben.

Mennyi sót kell adni a juhoknak?

A juhoknak adandó sómennyiséget íróasztalnál bajos megállítani.

Ha a legelő szikes, — sós — a víz salétromos — Magyarországon sok helyt található — nem csak hogy sót nem kapnak a juhok, míg ezen legelőn járnak, de az itatással is nagyon óvatosan kell bánni

Több birkaispántól hallottam ily nyilatkozatot: „En annyi versen hintek sót a sózó vályuba, míg birkáim ott nem hagyják.“ Nézetem szerint ez annyit tesz: annyi sót kell adni a juhoknak, mennyit fel tudnak nyalni.

Másoktól meg ily nyilatkozatokat hallottam. „Felügyelemem alatti birkák akkor nyálnak sót, és annyit, mikor és mennyit akarnak; mivel a kőso folyvást az akolban több darabokban ki van téve tetszés szerinti használatra.“

Ezen sózási rendszerek nemcsak károsok, de veszedelmesek is.

Ha addig hintjük a sót a vályuba, míg a juhok ott hagyják, vagy az akolban több darabokban folyvást ki van téve, csupán játszásból is nyalakodni fognak nemcsak az anyák, de a szopó bárányok is. Már pedig az anyáknak bárányozás alatt és a szopó bárányoknak, míg legalább 1 hónapot be nem töltöttek — a hasmenés kikerülhetése végett sót nem szoktunk adni.

A kőso nyalatas azért is hibás, mivel akkor nem lehet az időjárás szerinti szárító vagy erősítő keveréket használni.

Ha a só az akolban folyvásti használatra több darabokra ki van téve, könnyen történhetik, hogy az egész gyapjút elsózzuk, s a bárány bőrével fizet.

Én, a mint említém, felügyelemem alatti majorokba elhelyezve volt birkáknak minden két hétben egyszer adtam darált sót szózó vályukba hintve.

Száraz időben minden keverék nélkül kaptak, nedves időben „Balásházi“ keverékkel.

Azon birkák, melyek szikes legelőn jártak, ritkábban kaptak sót, de nem is kívántak. Az anyák ellés beálltával s a bárányok egy hónap betöltése előtt éppen nem kaptak sót, s eszerént a só nem kapási idő körülbelül két hónapba került.

Esztendő végével a felemészített sómennyiséget a birkák számával összevisszámolva nem esett egy birkára egyszeri nyalásra 1 lat egészen. Azonban megjegyezni kívánom, hogy a kiszámításnál a fiatalokat is öreg számba vettem.

Én tisztán meg vagyok győződve, hogy ha a juhok minden két hétben egyszer megsóztatnak, a nagy juhok 1 lat, a fiatalabbak 1/2 lat sókapás mellett egészségesek maradnak.

Ekkor jól lakik a kecske is, megmarad a káposzta is.

Hogy a sok só a juhot sok nyavalyától megmenti, csupa babona. Kapjanak a juhok rendszeren sót, de hogy a kőso mindig előttök álljon, ebben több a kár mint a haszon.

Nem kell felejtetni, hogy a juh mentől gyakrabban kap sót, annál gyakrabban kívánja; de alig hiszem, hogy ez a juhra vagy tulajdonosra hasznos lenne.

Erdélyben ámbár olcsóbb a só, mint Magyarországon; még is nagy hiba az, hogy a juhászok (bács) egész télen át az akolban tartják a sót több darabokban. Még nagyobb hiba az, hogy bárányozás beálltával csaknem előlik az anyákat sóval. Ez nagy tudatlanságra mutat.

Ezen bácsok a sóban — kivált bárányozás alatt és után — valami különös gyógyerőt képzelnek, s nagyon bajos őket az ellenkezőről meggyőzni. Nyári fejés alatt „Isztina“ (fejő szín) körül ott hever a só több darabokban, kiteve gyakori eszéseknek is. Nyal a juh akkor mikor kedve tartja, és annyit, mennyit akar. Erős nedves-e az időjárás, vagy száraz arról szó sincs.

Az isztinák rendszeren oldalon vannak, hová tengelyen bajos a trágyázás. Az aljban foly a patak. Ha

